

ALKOTÓ - 35. SZÁM / 2011. MÁJUS 1.

És akkor ki van?

Mélység

Válaszrezonanciák más versbőrébe bújva

Belebújni a más bőrébe. Belülről látni, benne élni, lakni, együtt rezegni vele. A másikká válni kicsit, miközben te vagy. Magad lenni a másik. Van, aki ezt lehetetlennek, nonszensznek, netán életveszélyesnek tartja. Ma, az identitáskeresés új fénykorában, amikor mindenki magát keresi és csinálja, önazonosságát tételezi és vételezi, mit jelent a másikkal azonosulni, belőle kikukucskálni kicsit? Lehetséges-e az azonosulás vagy hasonulás, teljesen vagy csak részlegesen, nemcsak nyelvtanilag, de mindenképpen a nyelvben, nyelv által? A rezonáns nyelv és a nyelvi empátia esélye ez, közvetítés két lény között, miközben a lényegi: a másik lényére hangolódás, a lények közötti kapcsolat létrejön.

És akkor ki van? – kérdezheted. Ki vagy te, és ki a másik? Ha feloldható, akár csak egy pillanatra is a két lény, két személy közötti határ. Hol a köztes tér, a találkozás, érintkezés helye, ahol e különös kapcsolat létrejöhet? Hol ez a határhelyzet? Nos, számomra ilyen határhelyzet a vers. Magam is határlény vagyok, s úgy tűnik, azok a költők, akik bennem rezonanciát keltettek/keltenek, hasonló határlények mind. Már maga a rezonancia, ez az érzékelhető hatás, a határfelület rezgése általi határátlépés. A rezgés átvételével a másikra hangolódsz, mintha együtt lélegeznél, együtt szívdobognál vele, miközben lépéseitek puffanása a puha kavicson – aszfalton, térkövön, parti fővenyen – is összehangolódik lassan. Mi is lenne, lehetne más a vers: határhelyzet. Az én-határ megnyitása a másik én előtt. A legszemélyesebb belső hang megszólalásának helye. Akkor is, ha a költő tudatosan távolságot teremt: objektivitással, iróniával, önreflexióval. Ám éljen bármilyen eszközzel is, nem tudja megakadályozni a másikban keltett rezonanciát, a személyes szféra nyelv általi megnyílását. Akarva-akaratlan beengedi a másikat saját lényébe, lényegébe. Az ajtó, a kapu a vers; a tér, a belső tér pedig a vers által teremtett nyelv, amely képes a belső magig vezetni: az attitűdig. Mert attitűd-kérdésről van szó minden érvényes költészetben. Érvényt – hitelt, igazat-mondást – akkor jelent a vers, az érvényre jutása az által történik meg, hogy megérint, érintése által szerzel a másíkról valami bizonyítható arc” felmutatása, biztos tudást. S persze magadról, hiszen immár érintettként nem bírsz elrejtőzni többé, lényedet nem tudod elszigetelni a másiktól. Attitűdcserre zajlik- az anyagcsere analógiájára –, létcserre, a létfolyamat szükségszerű velejárója.

„Ha nem látom a kezén a szegek helyét, és nem érintem meg ujjaimmal a szegek helyét, és nem teszem a kezemet az oldalára, nem hiszem” – mondja Tamás tanítványtársainak, akik közlik vele: „Láttuk az Urat.” A közlés nem elég. Nem kelt rezonanciát. Információ csupán, amit ellenőrizni kell. De tévedés ne essék, Tamásnak nem bizonyítékokra, hivatkozásokra és tanúsítványokra van szüksége, hisz mindez csak a kognitív szintet jelenti, ami nem elég. Ő meg akarja érinteni az Urat. Érzékelní akarja a jelenlétét a sebein keresztül. Érintett akar lenni, különben mit sem ér őt látni, tudomást szerezni a létezéséről. És mi történik? Megjelenik Jézus, s lényével és szavaival megérinti Tamást. Már nincs szükség az ujjaira. Az érintés – attitűdcserre – megtörtént. „Én Uram, és én Istenem!” – hangzik a válasz. (Jn 24,24-29) Takács Zsuzsa Arcunk megmutatása mint áldozati cselekmény c. írásában József Attila Esméletéből kiindulva állapítja meg azt az alapvető költői igényt és/vagy belső kényszert, „hogy életében, kisgyerek kora után legalább még egyszer,megjelenítse a benne rejlő, maszk nélküli kreatúrát”, mintegy „felmutassa magát” a többiek előtt. Önmagunk lényegének, „az önmagunkra látás lényegi pillanatában elénk rajzolódó arc” felmutatása ez, a „kreatúra” felmutatása, ami szakrális, szent cselekmény. Tamás maga-megmutatkozása ez, a másik előtt. Itt vagyok, készen az érintésre, érintkező felületet nyújtva.

Ha nem történik meg az érintés, rezonancia, akkor nem érik meg bennem a költő, aki nemcsak megmutatni szeretné magát, de a nyelvben, nyelv által való határmegnyitás és -átlépés ajándékával átadni is. Nagy érintések – rezonáns találkozások – történtek versnyelv által az életemben, amelyek határokat nyitottak meg, attitűdöt formáltak, és érvényes nyelvet teremtettek a megszólalásra. Hogyan? Miképpen? Hogyan is működik ez az empatikus folyamat – a nyelv által érintés, megnyílás, a másik lényébe, lényegébe hatolás, és a saját lény átlényegülése, -formálódása? Nem tudom. Csak az érintés nyomait tudom felmutatni, mint hegeket, vagy mint textúrát, textushálót, amivel akár sebet is lehet kötözni. Az alábbiakban hét kortárs költő verseiből válogattam, akiknek hatása, érintése létmeghatározó a számomra. Baka István ugyan már nincs az élők sorában, de kortárs jelenléte nem vesztette érvényét halálával.

Baka István

„Sötét van, és Isten fűszála, én,
ringok puha alsóajkán az éjnek.”

Isten fűszála

„Az éj végére jár;
tudom, a farkasok órája ez.
Az ablakon csontujjal ág neszez,
de senki más!”

Farkasok órája

„a szótáradba írj be s néha
lapozz föl engem és leszek”

Csak a szavak

„Megszabadultam tőled mégis árvád
Vagyok uram ki várva várva vár rád”

Én itt vagyok

Kovács András Ferenc

„...Szavad sincs szépség
tériszonyára –
amit magadra mértél,
meg sem értheted.”

De profundis

„Vers, világ veronikája –
Most töröld meg arcomat!”

Stáció

„te messzi hanghoz mérhető
csak játékból vagy semmiből”

Gyermekhangra

„S a szó a szó a szó is
Más oldalára fordul
A nincs jelenbe olvad
Főloldja fent a holdat

Az éji tentaoldat”

Friss tinta, tinta, tinta!

Marno János

„...Keskeny vásznon
himbáltad álomba magad, hibás ritmusban,
melyet azóta nem győz leverni rajtad
a szíved.”

Hűlt dara

„Fel vagyok dobva, Uram,
darab kő, melyet költő hajigál”

Zsoltár

„Árt-e a versnek, ha sikoltanak
vagy lélegzetfajtva hallgatóznak
benne. Szavadat mintha szójáról olvasnák
le, sajátjukként a sajátjukéről. Nárcisz
a versben (mint parkban) így hagyja el magát”

Mi is

„Itt
bújok, Uram, ingerküszöböd alatt
búvján betüidet, mint önmagamat,
ellentétéül annak, ami vagyok.
Nélkülözlek.”

Itt

Schein Gábor

„Fejem gyúrták csalfa lángból,
Mellem gyúrták dühös szélből,
Szárnyam gyúrták gyors vizekből –
Három anya szült engemet,
Egyik se tudja nevemet.”

Irijám és Jonibe

„...A vitorlásokat nem kegyeletből,
hanem feledékenységből hagyták ott.”

(a vitorlások)

„...akkoriban tudtam, hogyan
érintsem a testeket a szememmel”

(egy fotográfus jegyzeteiből)

„...először tapasztald meg
a magányt, adj neki értelmet és jelentést”

(panaszénekek)

Takács Zsuzsa

„Mintha nem tudnám én is,
hogy gyzszer meghalok.”

Meghalt Zimmermann néni

„Melyik tárgy mér a szívemre ütést?
A leggyöngédebb lesz talán a kés.”

Ma meghalt anyám vagy talán tegnap

„A maradékot háromszáz-hatvanöt részre
osztja, és köszönés nélkül távozik.”

Karácsonyi vendég

„...balválla-tájt
érezte a túlfeszített izmok
szűrő fájdlalmát, de nekiröpült mégis
a vakító téglalapnak”

Végiggondolta újra életét

Tolnai Ottó

„észrevette-e valaki azokat az azúr talpakat
a keresztfán”

Az azúr talpú Krisztus

„nincs nyelve
azért szól oly tisztán
[...] üres kis boltokban szólaltatja meg így
drágaköszén döglégy az árva sajtharangot”

Nincs nyelve

„most kellene tovább írnod
most mind katelektáidat
most amikor már minden lefékezett
leállt”

Puskin expressz

„menj le a tiszára mária
holnap fog virágozni a folyó
hegeszd össze nászod haláloddal”

Hegeszd össze nászod haláloddal

Visky András

„...kezdetben volt a papír és
üres sötétség borította a mélységeket, s mi
lélekrepressz figyeltük: kinek a lelke lebeg
mibennünk”

[próbógus]

„A csönd elindul, nagy öreg madár,
és vele tart egy állig gombolkozott angyal”

Esti ima

„Hadd töltekezzen meg történetével
itt a sok ecset.”

A festő halála

„Szólit átlépni enged
a semmi stációja”

Veronika